

A MIKKELI VIDÉKKUTATÓ ÉS KÉPZŐ INTÉZET*

(Mikkeli Institute for Rural Research and Training)

PIRJO SIISKONEN – KOVÁCS TERÉZ

Az 1980-as évek második felében a finn mezőgazdaságban túltermelési válság keletkezett. Nyilvánvalóvá vált, hogy csupán a mezőgazdaság és az agrárpolitika nem képes a felmerülő problémákat megoldani. Sőt, elterjedt az a nézet, hogy az agrárpolitika felelős a túltermelésért. A társadalmi elvárások a mezőgazdaságtól a vidékfejlesztés felé fordultak. A Helsinki Egyetemen belül a vidék kutatására és a vidék fejlesztésére két önálló intézetet hoztak létre. Az egyik az ország nyugati részében, Seinajokiban, a másik Finnország délkeleti részében, Mikkeliben van. Az alábbiakban ez utóbbi bemutatásáról lesz szó.

A Mikkeli Vidékkutató és Képző Intézet 1988-ban alakult. Mikkeli a tizenegy finn megye egyike. A megyével azonos nevet viselő megyeszékhelynek 30 ezer lakosa van. Mikkeli nagyon kellemes vidéki kisváros. Az intézetet azért telepítették oda, mert a városnak nincs egyeteme vagy főiskolája, továbbá mert egy rurális, tóval és erdővel borított térségben található, s mint ilyen, jól illik az intézet profiljához.

A szóban forgó kutatóintézetet azért telepítették vidékre, mert a gyéren lakott ország kis falvaiban élő embereken szerettek volna segíteni és az alapítók úgy ítélték meg, hogy erre a célra a Helsinki Egyetem nemigen alkalmas, mert térbelileg nagyon távol van azoktól, akiken segíteni akartak.

A Mikkeli Vidékkutató és Képző Intézet a tudományt képviselő egyetem és a vidéki emberek között mintegy közvetítő szerepet vállal. Ez a jó értelemben vett közteség rányomja bélyegét az intézmény céljára, működésére és tevékenységére. Az intézet munkájában egyaránt képviselt a kutatás és az alkalmazás, de olyképpen, hogy az alkalmazásra nagyobb figyelem fordítódik.

Az intézet fő célja a vidéki gazdaság fejlesztése és az életkörülmények javítása a vidéki térségekben.

Fő működési területét képezik a rurális térségek és falvak, a vidéki vállalkozások, az erdőművelés és a faipar, a biogazdálkodás és a mezőgazdaság fejlesztése.

Fő tevékenységi irányait a kutatás, a felnőttképzés és az információs szolgálat működtetése adja.

*A tanulmány az OKTK 610/93. támogatásával készült.

A megalakításakor öt fős intézet napjainkra 25–30 főre nőtt ki magát, ahol évente húsz kutatás folyik. Ezek közül kettő az egész országra, tíz Mikkeli megyére, a többi az ország fennmaradó térségeire terjed ki.

Az intézet összköltségvetése 1988-ban 1,1, 1993-ban 8,0 millió finn márka volt. Költségvetésük egyötöde az Oktatási Minisztériumtól származik. A többi pénzt a kutatások megrendelőitől szerzik. Legnagyobb megbízóik a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium, a Belügyminisztérium és az önkormányzatok. A kutatások terhére is foglalkoztatnak kutatókat. Rövid pár hónapos időszakra felvesznek egyetemi hallgatókat vagy egyetemet végzett munkanélküli fiatalokat. Ezek a fiatalok a tapasztalt kutatók irányításával a kutatás alkalmazásában vesznek részt. Az intézet a fiatalok irányában például olyan igényeket támaszt, hogy legyenek jó és új ötleteik, mozgékony típusok legyenek, akiknek nem jelent problémát a gyakori vidékre utazás és ott tartózkodás. Tudjanak szót érteni az egyszerű emberekkel, és tudják azt, hogy a falusi embereknek hol és hogyan kell elintézni ügyes-bajos dolgaikat (pl. a helyi önkormányzathoz, a megyéhez, vagy a minisztériumhoz kell-e fordulniuk). Nagyon fontos követelmény a kutatás alkalmazási folyamatában résztvevőkkel szemben, hogy jó kommunikációs készséggel rendelkezzenek és képesek legyenek megtalálni a falvakban az ún. „aktív személyeket”. Ez utóbbiak nem mások, mint azok, akiknek munkájára a továbbiakban számítani lehet, akik hajlandók tenni a közösségért és meg tudják fogalmazni saját és mások problémáit. Az aktív személyek gyakran adminisztrátorok, tanárok és a farmerok feleségei.

Akik az intézet megbízásából keresik az ilyen személyeket, azok ügyelnek a kiválasztottak korára. Fontos szempont, hogy fiatalok és idősebbek is vegyenek részt a munkában. A megfelelő személyek megtalálása hosszú és nehéz feladat, sok időt igényel. Ezt a munkát a kutatók és az irányításuk alá tartozó asszisztensek végzik. Ez utóbbiak a már említett – rövidebb-hosszabb időre felvett – kezdő kutatók. Az „aktív személyek” keresése és munkába való bevonásuk az alkalmazott kutatás első fázisa, és ez nagyon új módszer Finnországban is. Az egyetemeken folyó kutatásokban sem alkalmaznak ilyen módszereket.

Ha megtalálták a falu „aktív személyeit”, akkor velük és a kutatók részvételével *megalakul egy csoport, amelynek tagjai megtervezik azt, hogy mit kell tenni* ahhoz, hogy a faluban valami jobb legyen, mint addig volt. Ezzel elkezdődik a kutatás második fázisa. A „mi a teendő?” kérdés részben pénzkérdés függvénye. Manapság Finnországban is nehéz projektekre pénzt kapni, holott magának a csoportnak a működése is pénzt igényel.

A finanszírozás mellett nagyon fontos az a kérdés, hogy amit tenni akarnak, azt hogyan teszik, milyen eszközökkel és módszerrel. A mai finn rurális viszonyok között gyakran a legégetőbb probléma az, hogy az emberek el szeretnének vándorolni a falvakból. Ha ilyen probléma merül fel, akkor a csoport előtt az a feladat áll, hogy meg tudja, miért akarnak az emberek elvándorolni, és mit kell tenni azért, hogy ez ne következzen be. (A finn vidékpolitika ugyanis egy olyan, szinte megvalósíthatatlan célkitűzést fogalmazott meg, miszerint 2010-ben ugyanannyian kell, hogy éljenek a rurális térségekben, mint 1990-ben. Ez a népesség a finnek egynegyedét teszi ki.)

A Mikkeli Vidékkutató és Képző Intézetben amikor rátértek a helyiekkel szorosan együttműködő csoportok kialakítására, akkor a kutatók megdöbbenve vették tudomásul, hogy a helyi lakosok elsősorban nem az infrastruktúra, a szolgáltatások és a közlekedés területén észlelnek problémákat. Az elvándorlás okai többnyire nagyon mélyen, az emberek közérzetében, lelkivilágában kereshetők. A falusi emberek gyakran azt érzik, hogy ők kisebbségben, nehezebben élnek, mint a városiak. Ilyen esetben a kutatás következő fázisában az lesz a feladat, hogy az embereket megtanítsák arra, mi a falun élés előnye. Ilyenkor arra szoktak hivatkozni, hogy a gyerekek testi és lelki fejlődésének kedvez a falusi élet, falun olcsóbban lehet megélni, autóval egy órán belül a legfontosabb helyekre el lehet jutni, a számítógépek segítségével az embereknek saját otthonukban lehet a munkahelye; nincs rohanás, hajsza, levegőszennyeződés stb.

Ha tehát van pénz és világos terv, akkor következik a kutatás harmadik fázisa, ez pedig az *oktatás, a tréningek*. Például egy ötnapos tréning, amelyet rendszerint a vizsgált faluban tartanak, a következőképpen néz ki:

Az első napon – egy átfogó program keretében – arról szólnak az előadások, hogy milyen a finn társadalom és benne milyen szerepe van a falunak, hogyan lehet a falut fejleszteni. Az előadók elmondják, hogy mi miért van a társadalomban és mit kell tenni az adott viszonyok között. Ezek a problémák nagyon érdeklik a résztvevőket, hiszen ezekről az iskolában nem hallottak.

A második és harmadik nap a különféle utak kereséséről, a megfelelő megoldásokról szól. Arról folyik a beszélgetés, hogy adott településen milyen problémákra van megoldás. A tréningek során át kell hidalni a résztvevők kora, műveltsége és képzettsége közötti különbségeket. A jelenlevőket új és független gondolkodásra kell bírni, ami eltérő képzettségi szint esetében rendkívül nehéz.

A következő két napon a vállalkozásokról esik szó. A konkrét kérdés az, hogy ott, abban a faluban milyen vállalkozást lehet elindítani. Egy-egy ilyen tréningen általában 20–30 fő vesz részt. Az oktatás egész nap folyik és az esték, éjszakák is nagyon fontosak a viták folytatása és elmélyítése érdekében. A tréningek után valami elindul, aktivizálódnak az emberek. Új gondolkodás és a társadalmi problémák új értékelése kezdődik el, aminek lényege abban összegezhető, hogy az, amit ők eddig problémának véltek, az nem is mindig probléma. A felfogás kialakítása után megindulhat a fejlődés. Az embereket úgy tudják érdekeltté tenni a fejlődésben, hogy összehozzák őket, majd beszélgetik saját problémáikról, és ezáltal a kutatók megtudják mi az, amit a helyiek akarnak. Nagyon sokszor előfordul, hogy az emberek maguk sem tudják, hogy kell-e nekik pl. bolt, óvoda, iskola, öregek napközije vagy egyéb szociális szolgáltatás. Ha valóban szükség van ezek közül valamelyikre, akkor a kutatásszervező vagy valaki más megmondja, hogyan kell azt megszervezni vagy beszerezni. Mielőtt a kutatók a faluba mennek, az említett alapos munka következtében már tudják, mi a fő probléma és ennek megfelelő szakembereket hívnak.

Az a tapasztalat, hogy a nők jobban tudják mi van a faluban, mint a férfiak. Néha a férfiak még tiltakoznak is a tréningek ellen, mivel a vidéki férfiak – közülük is különösen a farmerek – sokkal konzervatívabbak, mint a nők.

További tapasztalat, hogy a fiatalok és néhány idős ember mutat érdekltséget a fejlődésben, a középgeneráció e tekintetben „megfoghatatlan”. Területi eltérések is észlelhetők a tréningekhez való hozzáállásban. Az ország nyugati részében az emberek konzervatívabbak és tradicionálisabbak, de ugyanakkor gazdagabbak és rendezettebb az otthonuk. A keletiek, de főleg az északiak kedvesebbek, modernebbek, könnyebb velük kapcsolatot teremteni, ugyanakkor szegényebbek.

Ezeknek az alkalmazott kutatásoknak az a pozitívuma, hogy a tréningen résztvevők nagyon jó ötletekkel állnak elő és a továbbiakban jó hatással lehetnek azokra is, akik nem vettek részt a tréningeken.

Gyakran alkalmazzák azt a módszert is, hogy egy faluból azok közül, akik elvégeztek valamilyen tanfolyamot, a legaktívabb személyeket elviszik egy másik faluba és ők maguk mondják el, mit tettek és mit értek el. A kutatók a tréningek befejeztével „sem engedik el a csoport kezét”, hanem aktív kapcsolatot tartanak velük. Személyesen is visszajárnak, de legalábbis megragadják az alkalmat, hogy levélben pl. kellemes őszt és eredményes betakarítást kívánjanak a falu lakóinak. Ugyanakkor a csoport legaktívabb tagjai állandóan bejárnak a Mikkeli Vidékkutató és Képző Intézetbe. Ők végzik a folyamatos információ-visszacsatolást, elősegítve ezzel a kutatók munkájának értékelését. Az értékelésen alakuló korrekciós munka a projektek alkalmazásának kulcskérdése.

A Mikkeli Vidékkutató és Képző Intézetben egyénekre szabott, segítő, képző komplex programok készülnek.

Az intézetben a felnőttoktatásnak több formája folyik. Az egyik oktatási program azok számára készül, akik egyetemet végeztek és most az intézet által felkínált programok valamelyike útján kívánják tudásukat elmélyíteni, továbbfejleszteni. Ebbe a kategóriába a következő képzések tartoznak:

- képzés az erdészeti egyetemet végzettek számára,
- biogazdálkodás és mezőgazdaság az agrárvégzettségük számára,
- környezetvédelem és ökológiai képzés,
- kertészeti képzés,
- faluszociológia.

Hasonló témákban folyik az oktatás azok számára is, akik nem végeztek egyetemet; ezeket a képzési formákat tréningeknek hívják. Az oktatók ilyen esetben az órákat rendszerint a falvakban és nem Mikkeliben tartják. Általában gyakorlatias módon, közérthetően és példákon keresztül képezik ki az érdeklődőket. Nagyon fontos, hogy a résztvevőket aktivizálják a tréningek során. Ezek a képzések pár naposak vagy egy-két hetes időtartamúak.

A falusi önkormányzatokról, a falusi vállalkozásokról, a falusi nők problémáiról rövid tanfolyamokon ismerkednek meg az érdeklődők az intézet falai között. Ezek a rövid tanfolyamok mindenki előtt nyitottak, függetlenül az iskolai végzettségtől. Ugyanez el-

mondható a szabad iskoláról is, amelyek keretén belül az erdészetről, a bio- és mezőgazdálkodásból, valamint méhészetből és faluszociológiából indítanak tanfolyamokat.

Távoktatás is folyik. Az ország legtávolabbi részei között telefon- vagy képernyőkapcsolatok révén információnyújtás zajlik oktatók és hallgatók között.

Tandíj minden esetben van, amit az önkormányzatok, a legkülönbélebb szervezetek (pl. nőszerzők), de maguk a hallgatók is fizethetnek. Olyan eset is előfordul, hogy az intézet által megnyert projekt keretén belül tandíjakra is tartalékolnak pénzt.

Az intézetnek saját kiadványai is vannak. Általában évente tíz könyvet publikálnak finn nyelven.

Nagy hangsúlyt fektetnek az intézet reklámozására is. Angol és finn nyelvű tájékoztatókban terjesztik az intézet jó hírét. A meghirdetett tanfolyamoknak szintén van színes, érdekelkeltő tájékoztató anyaga.

Egyik kiadványuk öt pontban foglalkozik az intézet erősségével. Ezek a következők:

- a rurális térségek sokoldalú megközelítése;
- az interdiszciplináris módszer;
- a kutatás és a képzés közötti átjárhatóság;
- gyors feleletek a társadalom és a vidék változó szükségleteire;
- a közérthető megfogalmazás.

A fentiekhez hozzáadható, hogy ennek az intézetnek az egyik legnagyobb pozitívuma, hogy most, amikor a finn kutatók döntő részének az érdeklődése az Európai Unió működése és annak Finnországra való hatása felé fordult, akkor Mikkeliben nem feledkeztek meg az állandóan változó és sok problémával küszködő finn rurális viszonyok kutatásáról és fejlesztéséről sem. Akik Finnországban Európa és a finn viszonyok összehasonlításával kívánnak foglalkozni, azok információkat meríthetnek a Mikkeliben folyó kutatási eredményekből.

Összegezőként elmondható, hogy nincs a Mikkeli Vidékkutató és Képző Intézetnek teljesen megfelelő magyar társintézete. Hozzájuk legközelebb az akadémiai kutatóintézetek valamelyike áll. A szóban forgó finn intézet a következő sajátosságokban különbözik a magyar akadémiai intézetektől:

- a kutatást és alkalmazást egy épületen belül művelik,
- a kutatások gyakorlatorientáltak,
- mind a kutatásban, mind az oktatásban nagy hangsúlyt kapnak a divattémák, pl. a biogazdálkodás vagy a nőkérdés.